

Назар Зьолковський (м. Львів)

Проблема житлового забезпечення студентів вищих навчальних закладів Львова у 1944–1965 роках

На основі архівних матеріалів Державного архіву Львівської області у статті розглядається забезпеченість студентів вищих навчальних закладів Львова житлом в перше повосінне двадцятиріччя. Більшість гуртожитків розташовані на відстані 0,5–1,5 км від головних корпусів своїх вишів. Житлова площа на 1 студента становила 4 м². Низька забезпеченість студентів житлом 30–40%, змусила керівництво ВНЗ Львова з другої половини 1950-х рр – першої половини 1960-х рр. активно розбудувати нові гуртожитки. У 1965 році забезпеченість студентів гуртожитками серед ВНЗ Львова складала 31–75%. Брак житла найбільше відчували студенти Львівської Політехніки, Медінституту та Львівського лісотехнічного інституту. Гуртожиток по вул. Зелений 96 був один з небагатьох у якому проживали студенти двох різних ВНЗ Львова: Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка та інституту декоративного та прикладного мистецтва.

Ключові слова: ВНЗ Львова, університет, інститут, студент, навчальний рік, гуртожиток, житловий куток.

Nazar Zolkovskyy

Problems of students housing of Lviv Universities (1944–1965)

Based on archival materials of State Archive of Lviv Region presented scientific paper analyzes problems of student's accommodation in Lviv in the first postwar decades. Most dormitories were situated in 0.5–1.5 km from their university campuses. Living square for one student were 4 m². Only 30–40% of students were supplied with accommodation and that's why in 1950s–1960s authorities started to build new dormitories. In 1965 31–75% of Lviv students were supplied with accommodation. Lack of housing was the biggest problem for the students of Lviv Politechnic, Medical Institute and Lviv Forestry Institute. Dormitory on Zelena, 96 str. was one of few where students from two different Universities lived: Mykola Lysenko Lviv Conservatory and Institute of Decorative and Applied Arts. Publications about Lviv dormitories will be a part of endeavor dedicated to the “Development of high education in Lviv (1944–1991)”.

Key words: Lviv institutions of higher education, university, institute, student, academic year, dormitory, residential corner.

Назар Зелковський

Проблемы жилого обеспечения студентов высших учебных заведений Львова в 1944–1965 гг.

На основе архивных материалов Государственного архива Львовской области в статье рассматривается обеспеченность студентов высших учебных заведений Львова жильем в первое послевоенное двадцатилетие. Большинство общежитий расположены на расстоянии 0,5–1,5 км от главных корпусов своих вузов. Жилая площадь на 1 студента составляла 4 м². Низкая обеспеченность студентов жильем 30–40%, заставила руководство вузов Львова со второй

половины 1950-х гг. – первой половины 1960-х гг, активно строить новые общежития. В 1965 году обеспеченность студентов общежитиями среди вузов Львова составляла 31–75%. Нехватка жилья больше чувствовали студенты Львовской Политехники, Мединститута и Львовского лесотехнического Института. Общежитие по ул. Зеленая 96 был один из немногих в котором проживали студенты двух разных вузов Львова: Львовской консерватории имени Николая Лысенка и института декоративного и прикладного искусства.

Ключевые слова: ВУЗы Львова, университет, институт, студент, учебный год, общежитие, жилой угол.

Актуальність. Житлово – побутові умови є однією з найболючіших проблем студентських колективів вищих навчальних закладів Львова у повоєнні роки. Організація побуту впливає на спосіб мислення студентів. Дослідження студентських колективів вищих навчальних закладів Львова у 1944–1965 рр. є неповним без висвітлення житлово-побутових проблем. Комплексний аналіз проблем житлового забезпечення студентів вищих навчальних закладів Львова дозволить краще зрозуміти студентство, як особливу частину радянського суспільства зазначеного періоду.

У радянський період Львів – центр підготовки фахівців у західному регіоні СРСР. Важливим питанням спроможності навчання у ВНЗ Львова для багатьох студентів була можливість отримання гуртожитку. Більшість студентів були не місцевими, зважаючи на тяжке матеріальне становище не мали змоги винайняти квартиру у Львові. Місця у гуртожитках розподілялося пропорційно між факультетами кожного року до кількості приїздних. Значний вплив абітурієнтів до львівських вищих навчальних закладів створює передумови для виникнення розгалуженої мережі гуртожитків при даних закладах. **Новизна дослідження** полягає в тому, що вперше на основі архівних матеріалів проаналізовано студентські гуртожитки вищих навчальних закладів Львова у радянський період в таких аспектах: житлово-побутові умови та забезпече-

ність студентів вищих навчальних закладів Львова житлом у перше повоєнне двадцятиріччя.

Метою дослідження є рівень забезпеченості студентів вищих навчальних закладів житлом у перше повоєнне двадцятиріччя. **Основні завдання** є висвітлення на основі архівних матеріалів житлово-побутових умов студентів та зміни у мережах гуртожитків львівських вищих навчальних закладів у 1944–1965 рр. **Об'єкт дослідження** – студенти вищих навчальних закладів Львова. **Предмет дослідження** – мережа гуртожитків при вищих навчальних закладах Львова. **Хронологічні рамки** статті охоплюють період від 1944 р., відновлення діяльності львівських вищих навчальних закладів, до 1965 р., закінчення «хрущовської відлиги» та перетворення Львова у потужний центр з підготовки фахівців у західному регіоні СРСР.

Історіографія. Вивчення матеріально-побутових умов студентів львівських вищих навчальних закладів у перше повоєнне двадцятиріччя, не стало предметом окремого наукового дослідження. В історіографії тема висвітлена побіжно. Відомим дослідником життя студентської молоді в радянський період є Наталя Хоменко¹. Цікавою розвідкою з цієї ж проблематики є стаття Ольги Погребної². Важливою складовою вивчення львівських вищих навчальних закладів є монографії про історію вузів, де подані дані про їхні гуртожитки³. З сучасних істориків частково

¹ Хоменко Н. Матеріально-побутове становище студентів вузів Української РСР в 50–60 рр. / Н. Хоменко Н // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2007. – Вип. 10. – С. 415–433; Хоменко Н. Житлові проблеми студентської молоді в УРСР (1950 – середина 1960-х рр.). / Н. Хоменко Н // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: історія: Збірник наукових праць. – Вінниця, 2006. – Вип. XI. – С. 282–286.

² Погребна О. Проблеми житлового та матеріально-технічного забезпечення студентів університетів УРСР в повоєнний період / О. Погребна // Гілея. – К., 2010. – Вип. 38. – С. 93–99.

³ Бадяк В. Фундатори. ЛНАМ: 1946–1953 рр. / Володимир Бадяк. – Львів: ЛНАМ, 2007. – 186 с. Гелей С. Львівська комерційна академія: Нарис історії. // С. Гелей. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2008. – 624 с.

даним питанням займалися Роман Генега⁴ та Галина Боднар⁵. Комплексної праці про матеріально-побутові умови студентів львівських вищих навчальних закладів у перше двадцятиріччя, станом на сьогодні немає. У даній статті проаналізовано зміни у мережах гуртожитків львівських вищих навчальних закладів у 1944–1965 рр.

Виклад основного матеріалу. На початок 1950–х рр. у Львові було 13 вищих навчальних закладів: Львівський університет імені Івана Франка, Львівська Консерваторія імені Миколи Лисенка та 11 інститутів (Львівська Політехніка, Медінститут, Торгово–Економічний, Сільськогосподарський, Лісотехнічний, Педагогічний, Зооветеринарний, Поліграфічний імені Івана Федорова, Фізичної культури, Учительський, Декоративного та Прикладного Мистецтв). У 1955/56 н.р. припиняє діяльність Львівський учительський інститут, а з квітня 1960 р. Львівський педагогічний інститут переведений до Дрогобича. У 1962–64 рр. навчальні корпуси і матеріально-виробнича база Львівського сільськогосподарського інституту переведена зі Львова до Дублян. Кількість вищих навчальних закладів у Львові зменшилася до 10.

У 1944/45 н.р. Львівський університет імені Івана Франка мав у своєму розпорядженні 2 студентські гуртожитки: по вул. Герцена, 7 (всього 200 студентів), Пушкіна (Чупринки), 49 (всього 100 студентів). Побутові умови були надто складними. Гуртожитки не опалювалися певний час. Згодом ситуація покращилася. У студентський гуртожиток по вул. Герцена, 7 проведений

газ, а у гуртожитку по вул. Пушкіна (Чупринки), 49 поставлене пічне обладнання⁶. У другій половині 40–х років ХХ ст. для потреб студентів Львівського університету був переданий гуртожиток на вул. Жовтневій, 41 (тепер – Д. Дорошенка). Це було приміщення колишньої греко-католицької духовної семінарії. Цей гуртожиток був найменш придатним для життя студентів: у більшості його кімнат проживало по десять, а то й більше осіб. Катастрофічно бракувало меблів та іншого інвентаря для облаштування тої чи іншої кімнати. Однак багато студентів вважали його найкращим. Студенти цінували його вигідне центральне розміщення (навіть у морозні дні можна було перебігти до головного корпусу без пальто і головного убору).

На початку 1961/1962 н.р. у трьох гуртожитках Університету проживало 1317 студентів, що становило 36,7% від потреби житла приїжджих юнаків та дівчат. У 1962 році споруджено гуртожиток на вулиці Ленінського комсомолу (Пасічна) на 960 місць. На кінець 1965 року у чотирьох гуртожитках Університету проживало 1872 студенти, (це 65% від їх потреби у житлі). З першої половини 1960–х ХХ ст. в університетських гуртожитках діяла практика розселення дівчат та хлопців в окремі корпуси та блоки. Так, у гуртожитку університету на вулиці Ленінського комсомолу (Пасічна), 22 проживали хлопці, а в гуртожитках на вул. Жовтневій (Дорошенка) 41 та Пушкіна (Чупринки), 49 проживали дівчата. Університетський гуртожиток на вул. Герцена, 7 був єдиним гуртожитком, де хлопці і дівчата проживала спільно, однак у різних блоках⁷.

⁴ Генега Р. Житлово–побутові умови Львів’ян 1944–1953 роках / Роман Генега // *Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura*. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2014. – Т. 9. – С. 444–458; Генега Р. Львів: нові міщани, студенти та режим 1944–1953 рр. / Роман Генега. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 320 с; Генега Р.Я. Студентство міста Львова в Українському національному русі (1944–1953) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Генега Роман Ярославович– Львів., 2007. – 199 с.

⁵ Боднар Г. Житло як тягар і привілей: до питання про способи радянзації Львова у другій половині 1940–х років / Г. Боднар // *Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura*. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2014. – Т. 9. – С.413–443. Боднар Г. Житлово-побутове облаштування мігрантів із сіл у Львові (50-ті – 80-ті рр. ХХ ст.) / Г. Боднар // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – Вип. 8. – С. 327–346.

⁶ Державний Архів Львівської Облaсті (далі – ДАЛО), ф. Р. 119, оп.11, спр. 4, арк. 31–32.

⁷ Качмар В, Зьолковський Н. З історії повсякденного життя радянського студентства львівського університету В. Качмар, Н. Зьолковський// Історія радянської повсякденності: на перехресті джерел: зб. матеріалів Всеукр. наук. –теорет. семінару, 14–15 травня 2015 р., м. Вінниця – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – С. 61–62.

Гуртожитки по вул. Герцена, 7 та Пушкіна (Чупринки), 49.
На сьогодні по вул. Чупринки, 49, знаходиться факультет журналістики ЛНУ
ім. Івана Франка.

У гуртожитках Львівської Політехніки на 1 січня 1945 р. проживало до 300 осіб. На 1 січня 1950 року у 7 гуртожитках – 1665. Вони жили у 414 кімнатах по 4 студенти⁸. Житлова площа на 1 студента становила 4 м². У 1952/53 н.р. ЛПІ мав у своєму розпорядженні 11 будинків: по вул. Бой-Жиленьського, 14, Крилова (Горбачевського), 18, Котляревського, 1, Пушкіна (Чупринки), 11-а, Сталіна (Бандери), 30/32, Федорова, 2, Матюшенка (Коциловського), 15-а, Лермонтова (Дудаєва), 9, Коперніка, 11, Учительська, 2 та Суховолля⁹. Анонімний лист від студентів Львівського політехнічного інституту, який надійшов до редакції газети “Радянський студент” у 1954 р., ще раз підтверджував проблеми притаманні всім ВНЗ УРСР повоєнного десятиліття. *“Говорим о тяжелых условиях бедняков, учащихся в странах капитала, – писалось в листі, – а почему Вы не заглянете в общежития советских студентов. Вы здесь увидите ужас. Об этом пусть лучше пишет ваша «Правда», а не о студентах Турции, США, Испании... Общежития на улице Сталина (Бандери) далеко хуже, чем казармы для политзаключенных ...”*.

За результатами перевірки цього листа відповідною комісією на ім'я секретаря ЦК КП(б)У І. Назаренка та першого заступника Голови

Ради Міністрів УРСР М. Гречухи відправлено довідку, яка містила протилежну інформацію. Студентські гуртожитки відремонтовані і знаходилися у належному санітарно-гігієнічному стані. Проблема перенаселення на загальній площі 9857 м², мешкало 2600 осіб¹⁰. Для вирішення проблем з житлом Львівська Політехніка у 1955–1960 рр. спорудила нові гуртожитки, по вул. Видовій (Лукаша) на 900 місць. На 1 січня 1965 р. Львівська Політехніка мала у своєму розпорядженні 8 гуртожитків: по вул. Бой-Жиленьського, 14, Крилова (Горбачевського), 18, Пушкіна (Чупринки), 11-а, Учительській, 2, Видова (Лукаша), 1, 2, 4, Солдатська (Карпинця), 27. Загальна кількість студентів, які проживали у гуртожитках інституту складала 3894 осіб (37,21%)¹¹. Низька забезпеченість студентів житлом змусила керівництво інституту у 1966–1969 рр. завершити будівництво гуртожитків по вул. Суворова (Сахарова) та Відкритій.

У 1946/47 н.р. у 4 гуртожитках Львівського Медінституту по вул. Радянській (Винниченка), 30, Радищева (Сліпого Йосипа), 7, Солодова, 10, Студенток, 2 проживало 450 студентів (20,45%)¹². На 1 січня 1961 р. Медінститут мав своєму розпорядженні 7 гуртожитків: по вул. Радянській (Винниченка), 30, Радищева (Сліпого

⁸ ДАЛО, ф. Р. 120, оп. 5, спр. 36, арк. 1

⁹ Там само, спр. 53, арк. 136.

¹⁰ Хоменко Н. Житлові проблеми студентської молоді в УРСР (1950 – середина 1960-х рр.) ... – С. 284-285.

¹¹ ДАЛО, ф. Р. 120, оп. 32, спр. 55, арк. 1–2.

¹² Там само, ф. Р. 203, оп. 1, спр. 34, арк. 7.

Йосипа), 7, Солодова, 10, Некрасова, 6, 15, 35, Студенток, 2¹³. Інститут у 1964/65 н.р. мав своєму розпорядженні 5 гуртожитків: по вул. Радянській (Винниченка), 30, Студенток, 2, Радищева (Сліпого Йосипа), 7, Солодова, 10, Некрасова, 15. Загальна кількість студентів, які забезпечені гуртожитком становила 1069 осіб (35,95%)¹⁴. З 1961 р. здійснювалася підготовка студентів-іноземців. У 1962/63 н.р. студенти-іноземці жили в 3 гуртожитках: 45 студентів – по вул. Студенток; 14 студентів по вул. Радянській (Винниченка), 30; 3 студенти по вул. Радищева (Сліпого Йосипа), 7. Поселення студентів з інших країн за принципом 2 студенти-іноземці і 2 радянські студенти¹⁵. У 1964/65 н.р. 125 місць у гуртожитках Львівського Медінституту займали студенти іноземці (11,6% від кількості проживаючих)¹⁶. У гуртожитках Львівської Політехніки проживало 183 студентів-іноземців (4,7% від кількості проживаючих).

У 1946 р. 6 гуртожитках Львівського лісотехнічного інституту на площі 1500 м² мешкало 250 студентів (77,88%)¹⁷. У 1954 р. Львівський лісотехнічний інститут мав 11 гуртожитків: по вул.

Курська (Повстанська), 1, 15, 17, Алтайська (Гординських), 5, Партизанська (Рудницького), 56, Пушкіна (Чупринки), 100, 110, Сталінградська (Антоновича), 74, Енгельса (Коновальця), 102, Сталіна (Бандери), 81, Поморська (Мишуги), 20. 8 гуртожитків газифіковані, а інші опалювалися дровами та вугіллям¹⁸. У 1956/57 н.р. у гуртожитках інституту проживало 540 студентів (30,89%), а на приватних кутках – 700 (40,45%)¹⁹. У 1957/58 н.р. Львівський лісотехнічний інститут мав своєму розпорядженні такі гуртожитки: по вул. Курська (Повстанська), 15, 17, Енгельса (Коновальця), 109, Алтайська (Гординських), 5, Партизанська (Рудницького), 56, Пушкіна (Чупринки), 110, Сталінградська (Антоновича), 74, Сталіна (Бандери), 81²⁰. У 1962 році введений в дію студентський гуртожиток по вул. Пушкіна (Чупринки) 114–а на 400 місць. У 1965/66 н.р. у гуртожитках інституту проживало 750 студентів (31%), а приватних кутках – 1146 (60%)²¹. Брак житла змусив керівництво інституту ввести у дію додаткий гуртожиток у 1966 р. – по вул. Пушкіна (Чупринки) 114 на 540 місць.

Студентські гуртожитки по вул. Чупринки, 114-а, 114.

¹³ Там само, спр. 342, арк. 49.

¹⁴ Там само, спр. 539, арк. 81.

¹⁵ Там само, спр. 427, арк. 14.

¹⁶ Там само, спр. 539, арк. 81.

¹⁷ Там само, ф. Р. 2053, оп.1, спр. 15–А, арк.26

¹⁸ Там само, спр. 552, арк. 2–4

¹⁹ Там само, спр. 707, арк.13

²⁰ Там само, спр. 794, арк.6

²¹ Там само, спр. 1445, арк 53

Львівський торгівельно-економічний інститут у 1946 р. мав своєму розпорядженні 3 гуртожитки: вул. Снопківська, 22, Ватутіна (князя Романа), 38, Радянська (Винниченка), 3, де мешкало 378 студентів (52,71%)²². У 1950/51 н.р. у розпорядженні інституту такі будівлі: по вул. Снопківська, 22, Ватутіна (Князя Романа), 38, Радянська (Винниченка), 3, Камп'яна, 9, Пархоменка (Самчука), 7, 12, Енгельса (Коновальця), 4, Чернігівська, 29, Пекарська, 56, Шевчанка 90 та квартири по вул. Крашевських (Крушельницької), 13²³. На 1 вересня 1953 р. студенти інституту проживали у таких гуртожитках: по вул. Чернігівська, 29; Пархоменка (Самчука), 7, 11, 12; Пекарська, 56; Енгельса (Коновальця), 4; Франка, 4, 6, 8; Ватутіна (князя Романа), 38, Шевченка, 90. У вересні 1954 р. гуртожитки по вул. Чернігівській, 29, а з вересня 1964 р. по вул. Пархоменка (Самчука) відводилися для викладачів інституту. Для студентів введений у дію житловий будинок по вул. Боброва, 6²⁴. На початку 1965/66 н.р. у гуртожитках інституту проживало 1415 студентів (66,61%)²⁵ на житловій площі – 7681 м².

Студентський гуртожиток Львівського зооветеринарного інституту по вул. Брюсова (Басараб) 1 знаходився в поганому стані. Проведений ремонт дав змогу поселити 120 студентів²⁶. У 1949 р. інституту передано приміщення колишнього монастиря сакраменток по вул. Чкалова (Туган-Барановського), 11. Після війни монастир із костелом з християнської святині був перетворений на дитячий концтабір, де тримали “злочинців”, “ворогів народу” – дівчаток віком від 9 до 13-ти років. У 1949 році дитячий концтабір винесено

за межі міста²⁷. Будівля була у жахливому стані без центрального опалення та туалетних кімнат. Проведений ремонт у 1951/52 навчальному році призвів до зменшення розміру коридорів для збільшення житлової площі на 10 кімнат²⁸. Частина будівлі передана під студентський клуб, бібліотеку та кафедру фізичного виховання. У 1964/65 н.р. у гуртожитках Львівського зооветеринарного інституту проживало 739 студентів (530 стаціонару, 209 студенти – заочники). Загальна забезпеченість житлом студентів денної форми навчання складала 65%, а заочного факультету – 35%²⁹.

Львівський сільськогосподарський інститут мав у своєму розпорядженні 3 гуртожитки у Львові: по вул. Котляревського, 52, Снабковського, 11, Козака (Каліча Гора), 5³⁰. У 1947/48 н.р. у Львові навчалося 500 студентів (65,1%), з них забезпечені гуртожитком – 210. У Дублянах навчалося 268 студентів (34,9%), з них забезпечені гуртожитком 240 студентів³¹. У 1962 р. Львівський сільськогосподарський інститут мав у своєму розпорядженні 5 гуртожитків, 2 у Львові: по вул. Козака (Каліча Гора), 5 та Котляревського, 22. Інші 3 у Дублянах (Нестерівський/Жовківський р-н)³². З 1964–65 рр. студенти інституту проживали у Дублянах, а гуртожитки у Львові втратили попереднє значення через остаточне переведення сільськогосподарського інституту до Дублян. У 1965 р. у гуртожитках інституту проживало 1781 осіб (1566 студентів стаціонару, 200 – заочного відділу та 15 аспірантів). Загальна забезпеченість житлом студентів складала –75%³³.

²² ДАЛО, ф. Р. 184, оп.1, спр. 34, арк. 37.

²³ Там само, спр. 151, арк. 6.

²⁴ Гелей С. Львівська комерційна академія... – С 282.

²⁵ ДАЛО, ф. Р. 184, оп.1, спр. 776, арк. 1.

²⁶ Там само, ф. Р. 5, оп.2, спр. 10, арк. 6 Розв.

²⁷ Урбанович Павло. Важкий спогад. [Електронний ресурс] / Павло Урбанович <http://www.vetuniver.lviv.ua/vipusknyky/asotsiatsiya-vipusknikiv/1007-vazhkyi-spohad.html>

²⁹ Там само, спр. 136, арк. 182

³⁰ Там само, ф. Р. 1917, оп.22, спр. 37, арк. 7.

³¹ Там само, оп.2., спр. 5, арк. 86-87.

³² Там само, оп.21, спр. 54, арк. 30.

³³ Там само, оп.2, спр. 70, арк. 1.

³⁴ Там само, ф. 2052, оп.3, спр. 3, арк. 9.

Львівський поліграфічний інститут імені Івана Федорова мав своєму розпорядженні гуртожиток по вул. Драгоманова, 12, який складався з 20 кімнат зі загальною площею – 720 м²³⁴. У липні 1947 р. інститут одержав другий гуртожиток по вул. Коцюбинського, 21, без газу та опалюваної системи³⁵. Гуртожиток по вул. Драгоманова, 12 мав пічне опалення, кімнати великі на 8–12 осіб, а гуртожиток по вул. Коцюбинського, 21 мав центральне опалення, кімнати невеликі на 4–6 студентів. У 1959/60 н.р. Міністерство вищої і середньо-спеціальної освіти УРСР передало 275 тис руб. на будівництво третього гуртожитку по вул. Ленінського комсомолу (Пасічна), 62³⁶. Гуртожиток введено у дію в 1963 році, а будівля по вул. Коцюбинського, 21 перетворена на навчальний корпус. У 1965/66 н.р. у гуртожитку по вул. Ленінського комсомолу (Пасічна), 62 проживали 436 студентів (68,98%)³⁷. Середня житлова площа на 1 студента складала – 4,6 м². Колишній гуртожиток по вул. Драгоманова, 12 перетворений на навчально-виробничу лабораторію інституту. З 1970-х років

XX століття будівля передана ЛДУ ім. Івана Франка.

Львівський інститут фізичної культури мав у своєму розпорядженні гуртожиток на площі Д. Галицького, 12–а (13). У будинку було 3 поверхи, 25 житлових кімнат. Загальна корисна площа становила 458,8 м². У гуртожитку на той час проживало 150 осіб: в одній кімнаті 5–8 осіб. Жіночі кімнати знаходились на 2 поверсі, чоловічі – на усіх поверхах. Головним недоліком гуртожитку було погане опалення, у зв'язку з цим деякі кімнати були холодними³⁸. Значну частину головного корпусу по вул. Костюшка, 11 та спортивного комплексу по вул. Лермонтова (Дудаєва), 8, передано під житлові кімнати³⁹. У 1951–1952 н.р. у цих приміщеннях проживало 80 студентів, від 4 до 16 осіб у кімнаті⁴⁰. У 1956–1957 н.р. у гуртожитках проживало 223 особи (41,83%). Були й приватні кутки – оплачені інститутом. Там проживало 120 осіб (22,51 %) ⁴¹. У 1958–59 н.р. інститут домігся будівництва нового гуртожитку на 258 місць по вул. Таджикиській, 19 зі житлової площею 1333 м². Гуртожиток

Ілюстрація 3. Колишні студентські гуртожитки по вул. Драгоманова, 12 та Коцюбинського, 21.

³⁵ Там само, спр. 4, арк. 64.

³⁶ Там само, спр. 61, арк. 51-52.

³⁷ Там само, спр. 89, арк. 10.

³⁸ Там само, ф. Р. 2070, оп. 1, спр. 6, арк. 3–4

³⁹ Там само, спр. 24, арк. 5

⁴⁰ Там само, спр. 158, арк. 13.

⁴¹ Там само, спр. 542, арк. 26.

⁴² Там само, спр. 796, арк. 77.

⁴³ Там само, спр. 956, арк. 89.

зведено у червні 1962 року⁴². Рішення дало змогу звільнити навчальний корпус та спортивний комплекс від житлових кімнат, що значно покращило житлові умови працівників та студентів інституту. На кінець 1964–1965 н.р. з 489 студентів ЛДДФК: в гуртожитках проживало 280 студентів (57,25%), у приватних кутках – 97 осіб (19,83%). Щодо студентів-мешканців Львова, які не потребували житла, то їх було 62⁴³.

До 1951 р. студенти інституту прикладного і декоративного мистецтва проживали у гуртожитку по вул. Лермонтова (Дудаєва) 17. У 6 кімнатах, без центрального опалення та світла. Обігрів кімнат відбувався з допомогою буржуйок. Жіночі кімнати відгороджені від чоловічих за допомогою тканиних перегородок. Важкі умови змусили керівництво інституту переселити студентів до іншого гуртожитку по вул. Вірменська 27⁴⁴. Загальна площа якого становила 420 м². У 1955/56 н.р. у гуртожитку розрахованому на 75 місць проживало 90 осіб, а в приватних кутках оплачених інститутом – 45 осіб⁴⁵. У 1963/64 н.р. у гуртожитку інституту прикладного і декоративного мистецтва проживало 70 студентів (46,35%)⁴⁶. У 1965 р. колишній гуртожиток по вул. Вірменська 27 перетворений на виробничу майстерню. У якості гуртожитку орендувалося приміщення у Львівській консерваторії по вул. Зелена, 96.

Гуртожиток Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка створений з 2 великих кімнат по вул. Жовтневій (Дорошенка), 63 зі загальною площею 175 м². У 1947/48 н.р. гуртожиток складався з 4 кімнат, у яких проживало 25 осіб

(13,58%)⁴⁷. У 1960/61 н.р. гуртожиток по вул. Жовтневій (Дорошенка), 63 збільшений до 8-ми кімнат з житловою площею 342 м². Під гуртожиток Консерваторії виділений голубий зал по вул. Чайковського, 7⁴⁸. У 1963/64 н.р. у гуртожитках проживало 70 студентів (19,44%), а приватні кутки надані – 40 (11,11%)⁴⁹. Низька забезпеченість житлом студентів змусили керівництво Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка висунути ідею з будівництвом гуртожитка на 400 місць. У 1965 р. спорудження гуртожитку по вул. Зелена, 96 було завершено, що дало можливість значно покращити житлові умови студентам⁵⁰. У 1965/66 н.р. у гуртожитку проживало 233 студентів (64,18%) Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка⁵¹ та 120 (71%) інституту прикладного і декоративного мистецтва⁵². Решта місць займали студенти музичного училища.

Значні проблеми з розселенням студентів мали Львівський педагогічний та учительський інституту, які не мали на балансі гуртожитків. Два колишні студентські гуртожитки по вул. Шота Руставелі, 7, Волоська, 1 у 1944/46 рр. займали військові. Під гуртожиток виділено частина головного корпусу по вул. Дверницького (Свенціцького), 25, де проживало 75 студентів⁵³. У 1947 р. відремонтовані гуртожитки поселилися студенти Львівського педагогічного та учительського інститутів. При кількості студентів 847, 210 осіб (24,79%) розселено у гуртожитку⁵⁴. У 1951/52 н.р. перший студентський гуртожиток Львівського педагогічного інституту по вул. Волоська, 1 був вражений грибком. За таких обста-

⁴² Там само, спр. 796, арк. 77

⁴³ Там само, спр. 956, арк. 89.

⁴⁴ Бадяк Володимир. Фундатори. Львівська академія мистецтв... – С. 35

⁴⁵ ДАЛЮ, ф. Р. 1653, оп. 1, спр. 176, арк. 17.

⁴⁶ Там само, спр. 453, арк. 4.

⁴⁷ Там само, ф. Р. 2056, оп. 1, спр. 28, арк. 4, 21.

⁴⁸ Там само, спр. 253, арк. 3.

⁴⁹ Там само, спр. 317, арк. 3–4.

⁵⁰ Там само, спр. 283, арк. 95, 106.

⁵¹ Там само, спр. 371, арк. 2 зв.

⁵² Там само, ф. Р. 1653, оп. 1, спр. 519, арк. 2 Розв.

⁵³ Там само, ф. Р. 7, оп. 1, спр. 35, арк. 1.

⁵⁴ Там само, спр. 45, арк. 5.

вин частину навчальних приміщень були передані під гуртожиток⁵⁵. У 1959–60 рр. Львівський педагогічний інститут мав у своєму розпорядженні такі гуртожитки: по вул. Шота Руставелі, 7, Керченська, 7, Паркова, 1, Зелена, 99, Лемковського, 5, Кримська, 47⁵⁶. У квітні 1960 р. 424 студентів проживали у гуртожитках (41,27%), а на приватних кутках – 107 (10,41%)⁵⁷. Загальна кількість студентів, які забезпечені житлом становила – 51,68%. У квітні 1960 р. після переведення Львівського педагогічного інституту до Дрогобича студентські гуртожитки передані іншим установам.

Місця у гуртожитках розподілялося пропорційно між факультетами кожного року до кількості приїжджих. На факультеті питання про поселення студентів вирішувала комісія, що складалася з декана, голови профспілкового профбюро і секретаря комсомольського бюро факультету. Для студентів першого курсу резервувалося до 40% місць. Постіль у гуртожитках ВНЗ Львова змінювали тричі на місяць. Управління гуртожитком здійснювали старости кімнат та гуртожитку. Безпеку забезпечували комендант та студради. Їх, як правило, очолювали старшокурсники або студенти, які відслужили в лавах радянської армії⁵⁸. У гуртожитках відводилися кімнати для відпочинку (так звані “червоні куточки”), де можна було подивитися телевізор, послухати радіолу, пограти в шахи, шашки, настільний теніс, ознайомитися з пресою. Для навчання також передбачалася спеціальна кімната. Зазвичай вона була облаштована маленькими столиками, настільними лампами, стільцями, класною дошкою, географічною картою та ін⁵⁹.

Вартість проживання у гуртожитках Львівського інституту фізичної культури⁶⁰, Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка складала 15 рублів, Львівської Політехніки–18⁶¹. Після грошової реформи 1962 р. ціни зменшилися у 10 раз. Кошти за проживання автоматично стягували зі студентів, які одержували стипендію. У 1965 р. 258 студентів Львівського інституту фізичної культури сплачували квартиру за проживання у гуртожитку протягом навчання (вересень–червень) і 108 абітурієнтів під час вступної кампанії (липень–серпень)⁶². Не місцеві студенти, які не мали змоги винайняти для проживання квартиру у Львові. Вищі навчальні заклади Львова намагалися частково домогтися у фінансовому плані зарадити цій проблемі. Виділялися незначні кошти, в середньому по 25 руб. на рік, на так звані «житлові кутки». Для прикладу, в 1952/53 н.р. на кошти виділені університетом, 100 студентів змогли винайняти кімнати на квартирах у Львові. З часом фінансування збільшилося. Відтак кількість таких студентів у 1955/56 н.р. зросла до 300 осіб⁶³. У Львівському Медінституті на потреби на 1 студента виділялося 30 руб. на рік. Однак, часто кошти виділялися несвоєчасно, а самі студенти не завжди витрачали гроші за призначенням.

Через відсутність належного пропускового режиму гуртожитки нерідко відвідували непрохані гості – військовослужбовці, котрі в нетверезому стані там бешкетували. Високою була смертність серед студенток через підпільні аборти. Гинули студенти і в численних бійках. Важким пораненням закінчилася для студента Ветеринарного інституту Кудинова бійка з групою

⁵⁵ Там само, спр. 78, арк. 1.

⁵⁶ Там само, ф. Р. 7, оп.1, спр. 237, арк. 73–85.

⁵⁷ Там само, спр. 235, арк. 15 зв.

⁵⁸ ДАЛО, ф. Р–119, оп. 2–ПК, спр. 30, арк. 33.

⁵⁹ *Хоменко Н.* Житлові проблеми студентської молоді в УРСР (1950 – середина 1960-х рр.) ... – С. 285.

⁶⁰ Архів Львівського Державного Університету Фізичної Культури, ф. Р. 2070, оп. 1– Л, спр.181, арк. 1– 65.

⁶¹ Архів Львівського Національного університету «Львівська Політехніка» ф. Р. 120, оп. 31– Л, спр. 94, арк. 1–100; спр. 340, арк. 1–205.

⁶² ДАЛО, ф. Р. 2070, оп.1, спр.1038, арк. 40.

⁶³ *Качмар В, Зьолковський Н.* З історії повсякденного життя радянського студентства львівського університету... – С. 61–62.

військовослужбовців. Озброєні автоматами й багнетами вони увірвалися 31 грудня 1946 р. в гуртожиток, де студент спробував їх зупинити. Тільки за лютий–березень 1946 р. було зафіксовано 5 випадків смерті студентів. Спроба адміністрації розселити хлопців і дівчат, спільне проживання яких часто призводило до конфліктів, успіху не мала⁶⁴. Незадовільні умови проживання в гуртожитках та нестача коштів серед студентів сприяли численним правопорушенням, зокрема, крадіжкам. Так, у 1965 р. студентка історичного факультету Вітковська О., яка проживала у гуртожитку на вул. Жовтневій, 41 (Дорошенка), була виключена з університету та позбавлена місця у гуртожитку за крадіжки, вчинені щодо своїх одногруппниць⁶⁵.

До 1958 р. приміщення гуртожитків (коридори, сходи, туалети) прибиралися виключно техперсоналом, а кімнати студенти прибирали самі. За рішенням 13-го з'їзду ВЛКСМ 1958 р. гуртожитки перейшли на систему самообслуговування⁶⁶. З 1958 р. Львівська Політехніка перейшла на повне самообслуговування у гуртожитках⁶⁷, більшість ВНЗ Львова у 1962 р, що покращило загальний санітарно – гігієнічний стан. Студенти у вільний від навчання час чергували на прохідній, здійснювали прибирання у кімнатах, своїми силами проводили ремонт меблів та іншого обладнання кімнат. Для заохочення порядку у гуртожитку створена комісія, яка видавала премії студентам, у яких були найохайніші кімнати⁶⁸. Найкращі гуртожитки отримували премії у вигляді грамот та грошових дотацій. Перші премії становили суму у розмірі 10 тис. руб., другі премії – 7 тис. руб., а треті –

4 тис. руб. У 1951 р. першу отримав Львівський політехнічний інститут⁶⁹. У 1963/64 н.р. гуртожиток по вул. Пушкіна (Чупринки), 110, одержав премію в республіканському конкурсі вузів УРСР за кращу організацію побуту та відпочинку студентів. Загальна сума премії становила 3800 руб⁷⁰. Рівень дотримання чистоти та порядку у гуртожитках ВНЗ Львова змінився на краще. Однак, відсутність постійного пропускового режиму після 22 години, створювала умови, в яких гуртожитки нерідко відвідували “непрохані” гості, які не були студентами ВНЗ Львова.

Висновки. Вищі навчальні заклади Львова протягом даного періоду створили розгалужену мережу гуртожитків. Станом, на 1965 рік забезпеченість гуртожитком серед ВНЗ Львова: Сільсько-Господарський – 75 %, Декоративного та Прикладного Мистецтв – 71%, Поліграфічний імені Івана Федорова – 68,98%, Торгово-Економічний – 66,61%, Львівський Університет імені Івана Франка, Зооветеринарний – 65%, Львівська Консерваторія імені Миколи Лисенка – 64,18%, Фізичної Культури – 57,25%, Львівська Політехніка – 37,21%, Медінститут – 35,95%, Лісотехнічний – 31%. Вартість проживання у гуртожитках ВНЗ Львова складала 15–18 рублів. Після грошової реформи 1962 р. ціни зменшилися у 10 раз. У 1958–1962 рр. вищі навчальні заклади Львова перейшли на повне самообслуговування у гуртожитках, що покращило загальний санітарно-гігієнічний стан. Найкращі гуртожитки отримували премії у вигляді грамот та грошових дотацій. Незадовільні умови проживання в гуртожитках та нестача коштів серед студентів сприяли численним правопорушенням.

⁶⁴ *Генега Р. Я.* Студентство міста Львова в Українському національному русі (1944–1953): дис... канд. іст. наук... – С. 98.

⁶⁵ ДАЛО, ф. Р. 119, оп. 2–ПК, спр. 42, арк. 17.

⁶⁶ *Хоменко Н.* Житлові проблеми студентської молоді в УРСР (1950 – середина 1960-х рр.) ... – С. 285.

⁶⁷ ДАЛО, ф. Р. 120, оп. 5, спр. 98, арк. 98.

⁶⁸ *Палій Т.* Повсякденне життя студентів Львівського університету (1960–1991) / Т. Палій // Наукові зошити істор. ф-ту Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка: зб. наук. праць. – 2006. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 378–379.

⁶⁹ *Хоменко Н.* Житлові проблеми студентської молоді в УРСР (1950 – середина 1960-х рр.) ... – С. 285.

⁷⁰ ДАЛО, ф. Р. 2053, оп. 1, спр. 1346, арк. 63.

References

- Badiak, V. (2007). *Fundatory. LNAM: 1946–1953 rr.* Lviv: LNAM. [in Ukrainian].
- Bodnar, H. (2014). *Zhytlo yak tiahar i pryvilei: do pytannia pro sposoby radianizatsii Lvova u druhii polovyni 1940–kh rokiv.* Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura – Lviv. City – socjety – culture, 9, 413–443. [in Ukrainian].
- Bodnar, H. (2006). *Zhytlovo – pobutove oblashtuvannia mihrantiv iz sil u Lvovi (50-ti – 80-ti XX st.).* Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Franka. – Proceedings of History Faculty of Ivan Franko Lviv National University, 8. 327–346 [in Ukrainian].
- Helei, S. (2008). *Lvivska komertsiina akademiia: Narys istorii.* Lviv: Vyd–vo Lvivskoi komertsiinoi akademii [in Ukrainian]
- Heneha, R. (2014). *Zhytlovo – pobutovi umovy Lvivian 1944–1953 rokakh.* Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura – Lviv. City – socjety – culture, 9, 444–458. [in Ukrainian].
- Heneha, R. (2015). *Lviv: novi mishchany, studenty ta rezhyim 1944–1953 rr.* Lviv: LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]
- Heneha R. (2007) *Studentstvo mista Lvova v Ukrainському natsionalnomu rusi (1944–1953).* [Students of the city of Lviv in Ukrainian national movement (1944–1953)]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Lviv. [in Ukrainian].
- Kachmar, V, Zolkovskiy, N.(2015). *Z istorii povsiakdennoho zhyttia radianskoho studentstva lvivskoho universytetu.* Abstract of Papers. *Istoriia radianskoi povsiakdennosti: na perekhresti dzherel.* (pp. 55–69). Vinnytsia. [in Ukrainian].
- Palii, T. (2006). *Povsiakdenne zhyttia studentiv Lvivskoho universytetu (1960–1991).* Naukovi zoshyty istor. f–tu Lviv. nats. un–tu imeni Ivana Franka – Proceedings of History Faculty of Ivan Franko Lviv National University, 8, 372–383. [in Ukrainian].
- Pohrebna, O. (2010). *Problemy zhytloвого ta materialno – tekhnichnogo zabezpechennia studentiv universytetiv URSR v povoiennyi period.* Hileia, 38, 93–99. [in Ukrainian].
- Urbanovych, P.(n. d.) *Vazhkyi spohad.* Retrieved from <http://www.vetuniver.lviv.ua/vupysknuky/asotsiatsiya-vipusknikiv/1007-vazhkyi-spohad.html>
- Khomenko, N. (2007). *Materialno – pobutove stanovyshche studentiv vuziv Ukrainiskoi RSR v 50–60 rr.* Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka – Ukraine in XX cen.: culture, ideology, politic, 10, 415–433. [in Ukrainian].
- Khomenko, N. (2006). *Zhytlovi problemy studentskoi molodi v URSR (1950–seredyna 1960–kh rr.).* Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Serii: istoriia – Proceedings of Vinnytsia state pedagogical university. History, 11, 282–286. [in Ukrainian].